

Generelle bestemmelser for spesialistutdanning av leger

Vedtatt av Helse- og omsorgsdepartementet 2. juli 2009.

§ 1. Rett til spesialistgodkjenning

§ 1a. Spesialitetskomiteer

§ 2. Spesialitetsrådet

§ 3. Behandling av søknad om spesialistgodkjenning

§ 4. Generelle krav til spesialistutdanningen

§ 5. Krav til tjeneste

§ 6. Krav til stillinger

§ 7. Teoretisk utdanning

§ 8. Godkjenning av utdanningsinstitusjoner

§ 9. Dispensasjonsadgang

§ 1. Rett til spesialistgodkjenning

Rett til spesialistgodkjenning etter søknad har den som:

- a. har gjennomført og fått godkjent utdanning/tjeneste i vedkommende spesialitet ved på forhånd godkjent utdanningsinstitusjon og i godkjent utdanningsstilling,
- b. har utenlandsk utdanning/tjeneste som anerkjennes som jevngod med tilsvarende norsk spesialitet,
- c. har utenlandsk spesialistgodkjenning som er anerkjent etter avtale om gjensidig godkjenning, jf. helsepersonelloven § 52, eller
- d. på annen måte har godtgjort å ha den nødvendige kyndighet.

§ 1a. Spesialitetskomiteer

For hver enkelt godkjent spesialitet oppnevner sentralstyret en spesialitetskomité som i nært samarbeid med vedkommende fagmedisinske forening skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alle forhold av betydning for videre- og etterutdanning i vedkommende spesialitet, herunder foreslå endringer for Helsedirektoratet:

- a. Vurdere spesialistreglene og eventuelt foreslå endringer.
- b. Vurdere spesialitetens stillingsstruktur, herunder behov for spesialister og utdanningsstillinger og innholdet i utdanningsstillingene.
- c. Fremme forslag om nødvendige kurs og overvåke gjennomføringen av disse. Sikre at obligatoriske kurs arrangeres hyppig nok til at disse ikke forsinker spesialistutdanningen.
- d. Overvåke virksomheten ved utdanningsinstitusjonene, herunder veiledningsordning, utdanningsvirksomhet og utdanningsprogram.
- e. Vurdere tiltak for kvalitetssikring av videre- og etterutdanningen, herunder ferdighetskrav, obligatoriske kurs med prøver, spesialistprøver m.v., samt holdningsskapende sider ved utdanningen.
- f. Avgi innstilling om søknader om spesialistgodkjenning.

g. Avgi innstilling til søknader fra sykehusavdelinger m.v. om godkjenning som utdanningsinstitusjon, og vurderer antall og kategorier utdanningsstillinger som hver utdanningsavdeling kan ha utfra avdelingens funksjon, pasientmateriale mv.

h. På bakgrunn av rapporter fra utdanningsinstitusjonene skal spesialitetskomiteene avgi rapport om situasjonen ved utdanningsinstitusjonene til spesialitetsrådet.

Spesialitetskomiteene er sakkyndige og rådgivende organ for Helsedirektoratet i spørsmål som vedrører spesialistutdanningen i den enkelte spesialitet.

Spesialitetskomiteene består av i alt fem medlemmer og tre varamedlemmer. Minst ett medlem skal være universitetslærer. Ett medlem med personlig varamedlem skal være i underordnet legestilling. Hvis disse medlemmer/dette varamedlem opphører å være i den aktuelle stillingskategori, skal nytt medlem/nytt varamedlem oppnevnes av sentralstyret. Samtlige medlemmer oppnevnes av sentralstyret for 4 år, eller for kortere tid, jfr. ovenfor, etter forslag fra vedkommende fagmedisinske forening. Medlemmet og varamedlemmet som skal være i underordnet legestilling, oppnevnes etter forslag fra Yngre legers forening.

Det gjøres unntak fra denne bestemmelse for spesialitetskomiteene i arbeidsmedisin, allmennmedisin og samfunnsmedisin. Til disse komiteene oppnevnes alle 5 medlemmer og alle 3 varamedlemmer etter forslag fra de respektive fagmedisinske foreninger.

Spesialitetskomiteens avgjørelser er gyldige når minst 4 medlemmer er tilstede/når minst 4 medlemmer har avgitt stemme.

§ 2. Spesialitetsrådet

Som rådgivende organ for Den norske legeforenings sentralstyre i spørsmål som gjelder legers videre- og etterutdanning, oppnevner sentralstyret spesialitetsrådet.

Spesialitetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alle forhold av betydning for videre- og etterutdanning av spesialister.

Rådet består av leder, nestleder og 14 medlemmer oppnevnt for fire år. Det oppnevnes personlige varamedlemmer for de 14 medlemmene

- Statens helsetilsyn er representert med ett medlem.
- Helsedirektoratet er representert med ett medlem.
- De medisinske fakulteter er representert med ett medlem hver.
- Kommunenes Sentralforbund er representert med ett medlem.
- Norsk Pasientforening er representert med ett medlem.
- Ved oppnevningen av de øvrige medlemmer skal sentralstyret ta hensyn til representativitet i forhold til rådets oppgaver og målgruppene for arbeidet.
- Leder og nestleder oppnevnes særskilt.

Forslag til medlemmer med varamedlemmer innhentes fra de organer som er representert i rådet. Nytt medlem oppnevnes når det oppstår forhold som medfører at det sittende medlem ikke lenger kan sees å representere vedkommende organ. Rådet er beslutningsdyktig når lederen eller nestleder og minst 8 medlemmer er tilstede. Instruks for rådet fastsettes av sentralstyret. Ved forfall fra rådets medlemmer innkalles det personlige varamedlemmet.

§ 3. Behandling av søknad om spesialistgodkjenning

Den som søker godkjenning som spesialist, må sende søknad til Helsedirektoratet. Søknaden skal skrives på skjema fastsatt av Helsedirektoratet og skal være vedlagt attester for tilfredsstillende utført tjeneste, samt kopier av kursbevis og annen attestert dokumentasjon.

- Tjeneste som skal benyttes tellende som ledd i spesialistutdanningen må dokumenteres med fylldig attest som beskriver tjenestens innhold og hvilke deler av faget det er gitt opplæring og erfaring i. Det må fremgå deltagelse i undervisningsprogram, mottatt veiledning og supervisjon og attesteres om tjenesten er tilfredsstillende utført. Det må fremgå om stillingen har vært utlyst. Standardattest bør benyttes.
- Tjeneste ved sykehusavdeling/institusjon skal attesteres av avdelingens leder og av medisinsk faglig ansvarlig overlege.
- Tjeneste som bedriftslege/arbeidsmedisinsk tjeneste utenfor helseinstitusjon dokumenteres med attest fra bedriftens administrative ledelse på tjenestestedet. For tjeneste i allmenntjeneste er det et eget attestasjonsskjema som skal undertegnes av kommunelege I (kommuneoverlege/bydelsoverlege), helsesjef, sosialsjef eller rådmann. Hvis tjenesten er utført

i stilling som kommunelege I/kommuneoverlege/bydelsoverlege, skal tjenesten attesteres av nærmeste administrative overordnede.

- Samfunnsmedisinsk kommunal tjeneste skal attesteres av kommunelege I (kommuneoverlege/bydelsoverlege). Hvis tjenesten er utført i stilling som kommunelege I/kommuneoverlege /bydelsoverlege, skal tjenesten attesteres av nærmeste administrative overordnede.
- Samfunnsmedisinsk tjeneste i statlige instanser attesteres av medisinsk faglig leder, eventuelt av nærmeste administrative overordnede.
- Tjeneste i spesialistpraksis attesteres av spesialisten som har supervisert legen.
- Annen type legetjeneste attesteres av nærmeste medisinsk faglige overordnede, eventuelt nærmeste administrative overordnede.

Søknad om spesialistgodkjenning fra leger med spesialistgodkjenning fra et EØS-land der spesialiteten kan konverteres i henhold til EØS-avtalen eller Overenskomst om felles nordisk arbeidsmarked, skal vedlegges kopi av kvalifikasjonsdokumentet fra utdanningslandet.

Avslag på søknad om spesialistgodkjenning kan påklages til Statens helsepersonellnemnd i henhold til helsepersonellovens § 68, 2. ledd, og avgjøres etter reglene i forvaltningslovens kap. VI.

§ 4. Generelle krav til spesialistutdanningen

Spesialistutdanningen bygger på autorisasjon som lege herunder også utført turnustjeneste i samsvar med gjeldende bestemmelser, eller dermed likeverdig tjeneste.

Spesialistgodkjenning kan bare meddeles leger som har norsk autorisasjon. Etter individuell vurdering kan også lege med norsk fagområdelisens til fylte 75 år gis spesialistgodkjenning. All tjeneste i relasjon til spesialistreglene skal være utført ved på forhånd godkjent utdanningsinstitusjon og i godkjent utdanningsstilling.

Vedrørende tjeneste i supplerende fag avgjør Helsedirektoratet etter råd fra Den norske legeforening, hvilke fagområder som er relevante i relasjon til kravene for den enkelte spesialitet (merknader til reglene for den enkelte spesialitet).

§ 5. Krav til tjeneste

Tellende tjeneste for spesialistutdanningen skal være utført i utlyst, godkjent utdanningsstilling.

For tjeneste påbegynt etter 1. juli 1987 i ikke utlyst stilling for lege i spesialisering, tillates tjenesten tellende i relasjon til spesialistreglene med inntil 12 måneder i spesialfaget. I tillegg godkjennes slik tjeneste for obligatorisk tjeneste i annen spesialitet, eventuelt annen relevant tjeneste som kan telle til spesialiteten.

Tjeneste i Norge etter embetseksamen, men før norsk autorisasjon godkjennes etter disse regler:

- a. Tjeneste før utført turnustjeneste ved sykehus teller med 1/3 verdi.
- b. Tjeneste etter utført 1/2 års turnustjeneste ved sykehus teller med 1/2 verdi.
- c. Tjeneste etter utført 1/1 års turnustjeneste ved sykehus teller med 2/3 verdi.
- d. Tjenesten godkjennes fullt ut hvis søkeren, før tjenesten ble utført, hadde autorisasjon eller fullstendige rettigheter som lege i annet land.
- e. Ved ufrivillig utsettelse av turnustjenesten, f.eks. mangel på turnusplasser eller andre forhold som godkjennes av sentralstyret, kan det dispenseres fra ovennevnte regler, slik at tjenesten etter konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle kan gis full tellende verdi som spesialistutdanning.

Det kan ved en sykehusavdeling ikke være mer enn to tellende utdanningsstillinger for hver overlege avdelingen har innen vedkommende spesialitet. I spesialiteter hvor det er mangel på spesialister, eller hvor andre særlige grunner foreligger, kan det midlertidig gjøres unntak fra denne bestemmelsen. Vedkommende spesialitetskomité må på faglig grunnlag vurdere hvor mange leger som kan gis spesialistutdanning ved avdelingen.

For at en leges tjeneste på et utdanningssted skal godkjennes som spesialistutdanning, kreves det at legen har vært tilsatt der/har avtale og deltatt i alle oppgaver i arbeidsforholdet. For leger på sykehus betyr dette bl.a. full deltakelse i avdelingens vaktplan der hvor det er etablert. For utdanningen i allmenntjenestemedisin betyr dette deltakelse etter vaktplan i den kommunalt organiserte legevaktordning.

Tjeneste i deltidsstilling ned til 50 % kan benyttes for hele spesialistutdanningen med tilsvarende redusert tellende verdi.

Det forutsettes deltakelse i alle aspekter av tjenesten, og deltakelse i internundervisning, veiledning og de øvrige utdanningsmessige aktiviteter som spesialistreglene krever.

Helsedirektoratet kan, etter forslag fra Den norske legeforening, på bakgrunn av dokumentert behov meddelt fra vedkommende spesialitetskomité, vedta begrensninger i stillingsbrøk og tjenestetid for den enkelte spesialitet.

Ved beregning av tjenestetid for å få tellende tjeneste i relasjon til spesialistreglene, forholder man seg til den tjenestetid som fremkommer av attest. Det er således ikke anledning til å tillegge den attesterte tjenestetid ferie, selv om ferie ikke skulle være tatt ut under tjenesten.

Alt fravær fra tjeneste (uansett årsak: sykdom, svangerskap mv.) går til fratrekk i beregning av tellende tjeneste for spesialistutdanningen. Permisjon for å delta i kurs er ikke fravær.

Se eventuelle spesifiserte regler i tilknytning til spesialistreglene for det enkelte fagområde.

§ 6. Krav til stillinger

Utdanningen skal foregå i godkjent opprettet utdanningsstilling ved godkjent utdanningsinstitusjon.

Den som under tjeneste i utdanningsstilling rykker opp som vikar i overordnet stilling ved samme sykehusavdeling, får godkjent tjeneste i vikariatet tellende som ledd i spesialistutdanningen tilsvarende tjeneste i den stilling man opprinnelig er tilsatt i.

I særskilte fagområder kan det godkjennes tjeneste i andre stillinger enn underordnede stillinger som spesialistutdanning.

Tjeneste av varighet under 3 måneder vil ikke bli godkjent som ledd i spesialistutdanningen, med mindre den har funnet sted i direkte tilslutning til annen tjeneste ved vedkommende avdeling.

Tjeneste i ikke ordinær stilling for lege i spesialisering godkjennes unntaksvis, etter forhåndsgodkjenning (se under). Forutsetningen er at legen har et klart, lønnet tilsetningsforhold, der arbeidsgiver inngår avtale med annen arbeidsgiver for å ivareta behovet for supplerende medisinske kunnskaper på et spesielt felt som er av betydning for legens fagområde. Dette gjelder særlig når det er vanskelig å skaffe seg slik tjeneste gjennom ordinær utdanningsstilling. Når slik tjeneste skal brukes i spesialistutdanningen, må det være en forutsetning at det vesentlige av utdanningen

allerede er tilbakelagt. Tjenesten må være godkjent av spesialitetskomiteen i vedkommende spesialitet på forhånd.

Tjenesten må verken hindre eller forsinke opprettelse av nødvendige legestillinger. Den må heller ikke redusere utdanningstilbudet for de leger som allerede er i utdanningsstilling eller turnustjeneste ved avdelingen. Det må foreligge tilstrekkelig med arbeidsoppgaver både for de som allerede er tilsatt på avdelingen og den som tjenestegjør gjennom en egen avtale. Det er nødvendig at disse forutsetninger attesteres av avdelingens overlege og av Den norske legeforenings tillitsvalgte for underordnede sykehusleger før søknaden behandles av spesialitetskomiteen som representerer faget for vedkommende sykehusavdeling.

Tjeneste som universitetslektor, amanuensis, klinisk stipendiat og i andre tilsvarende stillinger, teller med halv verdi som gruppe II-tjeneste for inntil 1 års klinisk tjeneste i spesialfaget.

Tjeneste i fordypningsstilling teller med inntil 50 % i spesialistutdanningen i tråd med avdelingens utdanningsstatus, avhengig av dokumentert klinisk tjeneste. Den øvrige del av tjenesten (fordypning/forskning) teller i relasjon til punktet "forskningstjeneste".

Tjeneste som lege i Forsvaret eller tjeneste som sivilpliktig lege kan telle som ledd i legers videre- og etterutdanning dersom tjenesten fyller spesialitetsreglenes krav. Det er tjenestens faglige innhold og tjenestestedets utdanningsmessige verdi for den spesialitet det søkes godkjenning for som legges til grunn for individuell vurdering.

Tjeneste som lege i spesialisering i privat spesialistpraksis kan etter individuell vurdering under bestemte forutsetninger telle som 6 måneders spesialistutdanning tilsvarende gruppe II-tjeneste i visse spesialiteter.

§ 7. Teoretisk utdanning

Krav til kursutdanning i den enkelte spesialitet avgjøres av Helsedirektoratet etter råd fra Den norske legeforening i samråd med vedkommende spesialitetskomité. I de spesialiteter hvor det anses nødvendig eller hensiktsmessig, kan det kreves deltakelse i obligatoriske kurs. I tilslutning til enkelte vesentlige kurs, kan det kreves prøve og/eller levering av et skriftlig arbeid.

I den enkelte spesialitet kan det etter nærmere fastsatte regler, gis adgang til å erstatte en del av den valgfrie kursutdanning med et skriftlig arbeid.

Deltakelse i kongresser godkjennes vanligvis ikke som ledd i spesialistutdanningen.

§ 8. Godkjenning av utdanningsinstitusjoner

I relasjon til spesialistreglene deles de godkjente utdanningsinstitusjoner (sykehus, sykehusavdelinger og laboratorier/institutter) i to grupper.

Gruppeinndelingen avgjøres av Helsedirektoratet etter råd fra Den norske legeforening sentralstyre etter innhentet uttalelse fra vedkommende spesialitetskomité og fra spesialitetsrådet.

Enkeltsøknader om godkjenning som utdanningsinstitusjon som ikke innebærer prinsipielt nye spørsmål, avgjøres av Helsedirektoratet etter forslag fra Den norske legeforenings sentralstyre og etter innstilling fra vedkommende spesialitetskomité.

Alle avdelinger med utdanningsstillinger skal ved eventuelle endrede forhold av betydning for spesialistutdanningen rapportere dette umiddelbart til vedkommende spesialitetskomité.

Alle godkjente utdanningsinstitusjoner skal hvert år sende vedkommende spesialitetskomité rapport over avdelingens utdanningsvirksomhet relatert til spesialistreglene, herunder avdelingens utdanningsplan inklusive undervisningsprogram. Avdelingen skal også rapportere om spesialistenes etterutdanning.

Den enkelte spesialitetskomité kan innhente hyppigere rapporter fra den enkelte avdeling når særskilte forhold tilsier det.

Det påhviler spesialitetskomiteene til enhver tid å overvåke forholdene ved de godkjente utdanningsinstitusjoner, eventuelt ved besøk på avdelingene, og eventuelt fremme forslag om endring i godkjenning av utdanningsinstitusjoner i den enkelte spesialitet.

Administrasjonen ved et sykehus/en avdeling som er godkjent utdanningsinstitusjon i relasjon til spesialistreglene, har plikt til å melde til Helsedirektoratet dersom en overordnet stilling ved institusjonen blir stående ledig eller blir besatt av lege uten spesialistgodkjenning i mer enn 3 måneder.

Til gruppe I hører avdelinger ved universitetssykehus, større sentralsykehus, samt visse spesialsykehus. Minst 1 1/2 år av hovedutdanningen (i spesialfaget) skal gjøres ved gruppe I-avdeling, unntatt geriatri hvor det kreves 1 års gruppe I-tjeneste. Krav om gruppe I-tjeneste gjelder ikke for

spesialitetene allmennmedisin, samfunnsmedisin, arbeidsmedisin, barne- og ungdomspsykiatri, patologi og psykiatri.

Gruppe II omfatter øvrige godkjente utdanningsinstitusjoner.

Det må minimum være en fast tilsatt overlege med spesialistgodkjenning i vedkommende fag i full tids stilling ved utdanningsinstitusjonen. Ved utdanningsinstitusjoner som bare har en tilsatt overlege, har institusjonen ansvar for å legge til rette for en tilfredsstillende spesialistutdanning også ved fravær av overlegen.

Enhver godkjent utdanningsavdeling er forpliktet til å ha strukturert undervisning i tilknytning til klinikken på minimum 2 undervisningstimer pr. uke. Internundervisningen skal bidra til den faglige utvikling for alle avdelingens leger og skal i særlig grad ivareta behovet for å gi leger i spesialisering nødvendig teoretisk bakgrunn for avdelingens virksomhet.

Leger i spesialisering forutsettes å ta aktiv del i undervisningen. Deltakelse i undervisningsprogrammet er obligatorisk og skal inngå i legenes tjenesteplaner.

Hver godkjent utdanningsavdeling skal ha et utdanningsutvalg hvor både over- og underordnede leger er representert. Utdanningsutvalget skal på vegne av avdelingsledelsen utarbeide en utdanningsplan for avdelingen i henhold til spesialitetens målbeskrivelse. Utdanningsutvalget skal sørge for å oppnevne en fast veileder for den enkelte lege og være bindeleddet mellom lege i spesialisering/veileder og avdelingens ledelse.

Som del av avdelingens utdanningsplan tilrettelegger utdanningsutvalget avdelingens undervisningsprogram på minimum 2 undervisningstimer pr. uke.

Utdanningsutvalget skal også se til at veileder og lege i spesialisering i samarbeid utarbeider en utdanningsplan for den enkelte lege. Utdanningsutvalget skal også bidra til å stimulere til etterutdanning av legespesialister og koordinere avdelingens etterutdanningsvirksomhet.

Helsedirektoratet kan, etter forslag fra Den norske legeforenings sentralstyre, for den enkelte spesialitet vedta å oppheve gruppeføringen og kun ha en gruppe godkjente utdanningsinstitusjoner. Slikt vedtak kan fattes etter samråd med vedkommende spesialitetskomité og fagmedisinske forening og etter at saken har vært forelagt spesialitetsrådet. Krav om gruppe I-tjeneste vil således ikke gjelde for de spesialiteter hvor det er vedtatt å oppheve gruppeføringen.

§ 9. Dispensasjonsadgang

Helsedirektoratet kan dispensere fra kravene i § 5, 6 og 8 for bestemte overgangsordninger ved innføring av ny spesialitet eller for å sikre nødvendig rekruttering. Dispensasjonene skal tidsbegrenses og kan gis for inntil tre år. Ordningen må ha alternative løsninger som sikrer forsvarlig pasientbehandling og at utdanningen samlet gir legene tilfredsstillende veiledning og erfaring.